

PAMIĘTAJ, NIE ZAPOMINAJ

Tekst przewodni: Pwt 9,7.

Zakres studium: Rdz 9,8-17; Wj 20,8; Pwt 4,9.23.32-39; 6,7; 8,7-18; 32,7; Ef 2,8-13.

Część I: Przegląd

W muzeum oświęcimskim znajduje się tablica z cytatem z filozofa George'a Santayany apelującym do pamięci zwiedzających: „Kto nie pamięta historii, jest skazany na jej ponowne przeżywanie”. Po lekcji skruchy przychodzi lekcja pamiętania. Aby pamiętać, podobnie jak w przypadku okazania skruchy, trzeba zwrócić się ku przeszłości i przywieść przeszłość w teraźniejszość. Jest więc istotne, byśmy zrozumieli, dlaczego ważne jest pamiętanie, co należy pamiętać i jak należy pamiętać, aby zapewnić prawdziwą skruchę.

Tematy lekcji

W tej lekcji będziemy studiować szereg tematów, które pomogą nam pogłębić nasze zrozumienie powyższego spostrzeżenia.

- **Pamiętanie o stworzeniu.** Niewiele z tego, w co wierzymy, miałoby sens, gdybyśmy nie pamiętali o naszym pochodzeniu.
- **Pamiętanie o potopie.** Nawet w obliczu największej katastrofy Bóg pamięta o swoim ludzie.
- **Pamiętanie o wyjściu z Egiptu.** Pamiętanie przeszłych wydarzeń w historii zbawienia (dokonań Boga dla Jego ludu) wspiera i wzmacnia naszą wiarę w Boga, który zbawia.
- **Pamiętanie, że niegdyś byliśmy poganami.** Bardzo ważne jest, byśmy nigdy nie zapomnieli, co Bóg dla nas uczynił.

Część II: Komentarz

Księga Powtórzonego Prawa zawierająca dziewiętnaście przypadków użycia czasownika *zakar*, „pamiętać”, w znacznie większym stopniu niż jakakolwiek inna księga biblijna porusza kwestię pamiętania. Jako taka, *Księga Powtórzonego Prawa* ukazuje bogate spektrum użycia czasownika „pamiętać” w jego rozmaitych zastosowaniach i dostarcza teologicznej nauki opartej na wydarzeniach z przeszłości Izraela. Czasownik „pamiętać” najczęściej występuje w powiązaniu z Bogiem jako podmiotem i dotyczy przeważnie Jego ludu. Bóg pamięta o przymierzu i więzi ze swoim ludem. Czasownik „pamiętać” występuje także w połączeniu z „Izraelem” jako podmiotem, a przedmiotem pamiętania jest wówczas Bóg, Jego działania i Jego przymierze. Zazwyczaj uwaga jest zwrócona na wydarzenie wyjścia z Egiptu (Pwt 5,15; 15,15; 16,3.12; 24,18.22). Jednak czasami Mojżesz nawiązuje do lat wędrówki po pustyni jako czasu próby (Pwt 8,2), albo lekcji gniewu Bożego dyscyplinującego Izraelitów. Idea jest taka, iż wszystkie te przeszłe wydarzenia służą jako formatywny materiał kształtujący wiarę Izraela.

Poza *Księgą Powtórzonego Prawa* czasownik „pamiętać” jest ważnym biblijnym motywem. W lekcji tego tygodnia przyjrzymy się temu motywowi pod kątem czterech kluczowych biblijnych wydarzeń: (1) stworzenia z niczego, (2) wyzwolenia z niewoli egipskiej, (3) wyjścia Izraelitów z Egiptu i uwolnienia ich od ich własnego uporu oraz (4) nawrócenia pogan. Wszystkie te wydarzenia mają ze sobą coś wspólnego - wszystkie ukazują Boże zbawienie z ciemności ku światłu, ze śmierci do życia, z bezbożności do sprawiedliwości.

Pamiętanie o stworzeniu (Wj 20,8)

Czasownik „pamiętać” jest użyty w czwartym przykazaniu, by przypomnieć nam o pierwszym wydarzeniu w historii ludzkości - stworzeniu przez Boga nieba i Ziemi oraz ustanowienia siódmego dnia tygodnia, soboty, który był także pierwszym pełnym dniem w historii ludzkości. Czasownik „pamiętać” przywołuje nie tylko najdawniejsze wydarzenie w historii ludzkości, ale także, co ważniejsze, wzywa do pamiętania o naszym pochodzeniu. Zawiera lekcję, iż „On nas uczynił i do niego należymy” (Ps 100,3). Czasownik „pamiętać” odnosi się w gruncie rzeczy do Stwórcy, bez którego nie byłoby nas.

Stworzenie jest pierwszym wydarzeniem, które ma być pamiętane, gdyż wskazuje nasze pochodzenie. Co istotne, czwarte przykazanie wprost wzywa nas do pamiętania i jest paralelne z piątym przykazaniem (Wj 20,12), które nakazuje nam czcić naszych rodziców. Ten paralelizm jest nie tylko widoczny w strukturze Dekalogu, ale także w gramatycznej strukturze czasowników. Zarówno czasownik „pamiętać”, jak i „czcić” są użyte w trybie czynnym nakazowym. Wszystkie inne przykazania mają formę negatywną. Pamiętanie o sobocie czyli o tym, skąd pochodzimy, jest powiązane z pamiętaniem o naszych rodzicach, od których pochodzimy. Jeśli przestaniemy pamiętać naszą przeszłość, nasze korzenie, przestaniemy się rozwijać duchowo. Zarówno czwarte, jak i piąte

przykazanie zawierają obietnicę przyszłości. Jak sobota obiecuje przyszły dzień odpoczynku dla ludzkości (Ps 95,11; por. Hbr 3,11; 4,3-7), przykazanie czczenia rodziców obiecuje nam długie życie (por. Ef 6,2).

Pamiętanie o potopie (przeczytaj Rdz 8,1)

Ten werset zawiera pierwszy przypadek słowa *zakar*, „pamiętać”. Bóg jest podmiotem, a werset ten mówi, że Bóg ocalił ludzkość. Użycie czasownika *zakar*, „pamiętać”, nie oznacza, iż Bogu zdarzają się braki w pamięci. Czasownik „pamiętać” znaczy, że Bóg zbawił ludzkość z głębi zapomnienia. Ludzie przetrwali wody potopu i Bóg nie zapomniał o nich. Kiedy tekst biblijny mówi o Bogu pamiętającym o swoich stworzeniach, odnosi się do zbawczego dokonania Boga spełniającego swoją obietnicę w stosownym czasie (Rdz 19,29). W tym przypadku czasownik *zakar*, „pamiętać”, oznacza koniec potopu precyzyjnie oznaczony w czasie (Rdz 8,3-6), jak sobota oznacza wyznaczony czas pod koniec dzieła stworzenia. Należy zauważyć, że sobota odgrywa także rolę w kalendarzu potopu. Zwróć uwagę, że te siedmiodniowe okresy tworzą następującą chiastyczną strukturę narracji, w której centrum znajduje się informacja, iż „Bóg pamiętał” (tabela na podstawie: Jacques B. Doukhan, *Genesis, SDA international Bible Commentary*, s. 151).

7 dni czekania Boga (Rdz 7,4)

7 dni czekania Boga (Rdz 7,10)

40 dni podnoszenia się wód (Rdz 7,17)

150 dni utrzymywania się wód (Rdz 7,24)

Bóg pamiętał (Rdz 8,1)

150 dni opadania wód (Rdz 8,3)

40 dni opadania wód (Rdz 8,6)

7 dni czekania Noego (Rdz 8,10)

7 dni czekania Noego (Rdz 8,12)

Pamiętanie o wyjściu z Egiptu (Pwt 9,7)

Pamiętanie o wyjściu z Egiptu jest z pewnością najczęściej przewijającym się wezwaniem do pamiętania w *Biblii*. W tym przypadku czasownik „pamiętać” jest związany z Izraelem jako podmiotem. Izraelici pamiętają nie tylko zbawcze dokonania Boga, który wyprowadził ich z niewoli egipskiej, ale także o swojej niegodności. W tym wersecie (Pwt 9,7) Izraelici powinni pamiętać, jak uparci byli wobec Boga, odrzucając Jego starania, by ich uratować. W podwójnym nakazie jedna część jest wyrażona w formie pozytywnej - „pamiętaj!” - a druga w formie negatywnej - „nie zapominaj!”, z naciskiem przypominająca Izraelitom o ich absurdalnym uporze. Skoro byli dość lekkomyślni, by zapomnieć, że Bóg uratował ich z niewoli egipskiej, i skoro byli dość niemądry, by myśleć, że Bóg dał im Ziemię Obiecaną ze względu na ich zasługi i ich sprawiedliwość, najwyraźniej musieli cierpieć z powodu ciężkiej amnezji. Dlatego zostali dwukrotnie wezwani do pamiętania, raz pozytywnie i raz negatywnie, by pewne było, iż będą pamiętać. Ta intensywność wezwania nadaje wagę gniewowi i sądowi Bożemu od dnia, w którym wyszli z Egiptu. Głównym przykładem przytoczonym dla zilustrowania dramatycznego stanu Izraelitów jest ich bunt pod Górą Synaj, po którym nastąpiło przygotowanie nowych tablic. Obowiązek pamiętania o wyjściu z Egiptu jest więc odtąd wydarzeniem, o którym Izraelici muszą pamiętać i nauczać o nim swoje dzieci z pokolenia na pokolenie (Pwt 6,7; 32,7). Nawet współcześni Żydzi „pamiętają” historię wyjścia z Egiptu podczas dorocznego paschalnego czytania *hagady*. Podobnie chrześcijanie pamiętają wieczerzę Pańską, która jest analogią paschalnego pamiętania wyjścia z Egiptu.

Pamiętanie, że nigdy byliśmy poganami (Ef 2,8-13)

Podobnie jak Mojżesz zwracał się do Izraelitów, Paweł zwracał się do pogan, którzy przyjęli nowe przymierze: „Nie wynos się nad gałęzie; a jeśli się chlępisz, to pamiętaj, że nie ty dźwigasz korzeń, lecz korzeń ciebie” (Rz 11,18). Nowo nawróceni zachowywali się podobnie jak nigdy Izraelici. Jedni i drudzy chlębili się i byli arogancy, myśląc w swojej głupocie, że są godni łaski Bożej. Jedni i drudzy „zapomnieli”. Jak Izraelici zapomnieli o swojej niegodności, tak poganie zapomnieli ciemność i nikczemność ich dawnego życia. Ponadto zapomnieli, że zostali wszczepieni na miejsce pierwotnych gałęzi, a zatem powinni zachować pokorę.

Pytanie do omówienia i przemyślenia: 1. Jak „pamiętasz” o stworzeniu i pierwszej sobocie, kiedy świętujesz sobotę? 2. Jak pamiętasz wyjście z Egiptu, kiedy uczestniczysz w wieczerzy Pańskiej? 3. Jakie są historyczne konsekwencje obojętności Kościoła wobec jego izraelskich korzeni?

Część III: Zastosowanie

Uczenie się pamiętania. Nigdyś uczyliśmy się na pamięć całych fragmentów *Biblii*. Omówcie wartość uczenia się *Biblii* na pamięć. Pamiętając literacki fakt, iż *Biblia* w większości została napisana w celu uczenia się jej na pamięć, postanów sobie nauczyć się na pamięć opisu stworzenia - tekstu, który został wyjątkowo

skonstruowany, z paralelami i powtórzeniami, aby łatwo go zapamiętać. Znajdź wyrażenia i słowa, które powtarzają się w historii stworzenia. Zastanów się nad powodami występowania tych powtórzeń.

Ilustracja. Pokaż uczestnikom lekcji dwa kwiaty - prawdziwy i sztuczny. Czym prawdziwy kwiat przewyższa sztuczny? Czym sztuczny kwiat przewyższa prawdziwy? Omów znaczenie i funkcję korzeni rośliny i samego kwiatu.

Samokrytyka. Przypomnij sobie wartości podkreślane w przeszłości przez pionierów naszego Kościoła, a zapomniane obecnie. Co powinieneś zrobić, by odświeżyć swoją pamięć? Ktoś powiedział, że jesteśmy karłami siedzącymi na ramionach olbrzymów. Omów to samokrytyczne spostrzeżenie.

Życie w Kościele. Twoja społeczność składa się między innymi ze starszych osób, które pamiętają siłę korzeni, ale także młodszych osób, które wolą życie i piękno nowego kwiatu. Zastosuj swoje refleksje do kwestii takich jak styl nabożeństwa, muzyka w zborze i kazania. Zaproponuj konkretne rozwiązania akceptowalne dla obu grup.